

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית"כ היחים ומשודר דרך הלויין והרדיו ובקווים רבים מיסודו של מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

הרב המקדים: הרה"ג יחיא טובול שליט"א
רב אורח: הרה"ג מאיר ידיד שליט"א

גליון מס' 530

כותב ועורך השיעור:

הרב דביר פריץ שליט"א

ר"ת	יציאה	כניסה	
18:24	17:47	16:56	ירושלים
18:19	17:45	16:54	תל אביב
18:19	17:46	16:54	חיפה
18:23	17:48	16:56	אר שבע

בשלה | י"ג שבט תשפ"ו

דיני פלג המנחה - ד

מעוניין לתרום ולזכות להפיץ
את העלון?
התקשר אלינו: 053-4774733
בין 9:00 ל-16:00

מנחה וערבית יחד בפלג המנחה. תהלים וסליחות אחרי ערבית מבעוד יום. ברית אחרי ערבית מבעוד יום. זמן קבלת שבת בירושלים. התרת נדר של קבלת שבת. אמירה לחבירו שלא קיבל שבת. אמירה לנוהג להקל. עירוי רותחים לחמין שמצטמק. שבע ברכות רק בבית חתנים. הכנת קפה בשבת. מיחזי כמבשל בפלאטה. חימום דגים עם רוטב בשבת. חימום מרק על ידי בן אשכנז. חיתוך סלט דק בשבת

תקציר השיעורים הקודמים

א. ¹בשיעורים הקודמים דיברנו בענין פלג המנחה, ואמרנו שלהלכה מנהגנו להתפלל מנחה וערבית יחד בזמן פלג המנחה. כך כותב בפתח הדביר (ס' רלה סק"ד), והשבת ראיתי בספר של אחד מחכמי תונים שמעיד, שכן היה המנהג בג'רבה, עיר של חכמים וסופרים, שהיו מתפללים מנחה וערבית בפלג ביום אחד, למרות שמדברי השלחן ערוך משמע לא כך, אבל כך נהגו. וחקרנו חקירה, האם המתפלל ערבית מבעוד יום עשאו לילה לכל דבר, או רק לגבי תפלה וכן דברים מסויימים כגון קדושת שבת, יום טוב, ויום כיפור. ולא לכל מילי.

ברית אחר' ערבית

ג. יש לדמות למה שדיברנו בשיעורים הקודמים לגבי ברית מילה, שאם המוהל מאחר - הוא צריך לדייק שלא יעשה טורח ציבור - ובניתיים מישהו אירגן מנין לערבית, ואבי הבן התפלל איתם יחד, וכשהגיע המוהל למול אומר לו: אני כבר התפללתי ערבית ואצלי כבר לילה - ליל התשיעי...

תהלים וסליחות אחר' ערבית

ב. אמרנו שיש ס"ו נפקא מינה, ואחת מהן, כי הנה ידועים דברי רבינו האר"י (שער המצות פר' ואתחנן, ירושלים תרס"ה ד"ה ע"ב), שלא קוראים תהלים ופסוקים בלילה, עד חצות הלילה, שאז דינים שולטים בעולם, והוא מתגרה בהם,

אצלו בליון כמה פעמים, והוא הפך את הציבור הצרפתי שם לבני תורה, ואפילו שלבושים כמו בעלי בתים, אבל במהותם הם בני תורה בזכות כבוד הרב. ה' יעזור שימשיך עוד ליכות את הרבים, ויעשה עוד כהנה וכהנה, בתורה שבכתב, לכתוב עוד חלקים, ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה.

חזק וברוך לגאון רבי מאיר ידיד ראש ישיבה בברוקלין, אנחנו מכירים אותו קרוב לשלשים שנה, אני זוכר שהתחיל להקים את הישיבה ממש בלי כלום, ואחיו הרב רבי יצחק דחף אותו, והיה המנוע מאחוריו להקים. בכל פעם שאני מגיע לניו יורק אני נכנס להתפלל אצלו שחרית, וממש מתפללים תפלה ישיבתית. בחורים בשיעור א' מגיעים עם חולצה משובצת, ובמשך הזמן הופך אותם לבני תורה, ונעשים אברכים. גם יש לו סמינר לבנות ומוסדות בברוקלין, וב"ה עושה חיל, פה מפיק מרגליות.

ראיתי מנהג טוב אצלם בקהילת 'שערי ציון' בניו יורק, שבדרך כלל אחרי ערבית של ליל שבת כולם ממחרים לבית לסעודה, אבל הוא אוסף את כולם - מאות אנשים - ונותן להם שיעור בפרשת השבוע, ומשתמש גם בדבריו של הרב אביגדור מילר שהיה בעל מחשבה גדול, וזה מעורר התפעלות לראות את כל הציבור כולם יושבים, זה לא דבר מצוי. ומה שמבואר בש"ע (ס"ר רעא ס"א) שימחר לביתו לקדש ולאכול מיד, זה באופן שלאחר הסעודה ישבו וילמדו, אבל שם אם יכלו לא יחזרו, ולכן דבר טוב הוא עושה. וגם בבוקר עושים קידוש, ומביאים מטעמים ובורקס, אין קוגל, הם ספרדים... אשריו ואשרי חלקו, מקים עולה של תורה. מזהה את הרבים, שימשיך לעשות עוד כהנה וכהנה.

כבוד הרב דוויק מחשובי הרבנים בארגנטינה, מחבר ספרים יקרים, כשאני נפגש אתו בארגנטינה, דן אתי מה הדין בזה ומה הרב סובר בזה, שקוע בעולמה של תורה, יזכה לחבר עוד ספרים ולהגדיל תורה ולהאדירה.

מַדְבְּרֵי הָרֶב יֵחִיא טוֹבוֹל שְׁלִיט"א: ברשות מרן הגאון הגדול הראשון לציון שה' יאריך ימיו בטוב ובנעימים ולא יעדי זיויה ויקריה מינן. אסיים בדבר אחד, כתוב שבתקופת דוד המלך היה רעב במשך שלש שנים, והיו כמה מאות שנפטרו בתקופה הזו, מחמת שדוד המלך הלך ועשה מפקד לעם ישראל, כי רצה לראות כמה העם שמולך עליו גדול, והאמות היא שאסור למנות את ישראל, ולכן מתו. כולם שואלים, רבש"ע, טוביה חטא וזיגוד מנגיד!?! (פסחים ק"ג); אם דוד המלך חטא למה שאחרים ימותו? והתירוץ, שהמיתים לא מתו מחמת כן, אלא מחמת החטא שלהם, רק שכל עוד לא היה מפקד הניו הכללים בתוך הכלל וזכו להגנה, ועכשיו שעשה מפקד היתה הסתכלות פרטית עליהם ומתו מחמת עוונותיהם. אי אפשר לתאר גודל המעלה והזכות להיות בתוך כלל ישראל.

מדברי הרב מאיר ידיד שליט"א: ברשות מרן הראשון לציון שליט"א, זכות להיות במחיצתו, שה' יתן לו אורך ימים ושנות חיים בע"ה להמשיך בהרבצת התורה והנהגה של כלל ישראל. אמן. נאמר בתחילת הפרשה (שמות י, ב) "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך", ולמה התורה הפסיקה בבן בנך ולא הוסיפה עוד? אומר בעל הטורים בשם המדרש (ב"ר נד, ב), שעד כאן רחמי האב על הבן, משמע שהאהבה מגיע לבן ולנכד, ורואים שכדי לספר ולחנך צריך קודם כל אהבה, ובלעדיה לא שייך לחנך. ואף שהאדם עסוק בכל מיני דברים ורוחניים וגשמיים, כי יש לו אחריות עליו ועל בני ביתו, צריך למצוא את הזמן לכך, כי הכל שווה בשביל עתיד בנינו שיצאו ראי' שמים, בעלי מידות טובות, ויזליחו.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לכבוד הרב הגדול אב בית הדין בליון בצרפת, הגאון הרב יחיא טובול, ומחבר הספרים מראות ישרים ועוד, בן פורת יוסף. אנחנו מכירים אותו עשרות בשנים, מחבר חיבורים יקרים, פה מפיק מרגליות. הייתי

לתגובות וכן לקבלת הגיליון במייל: d95872@gmail.com

השיעור מוקדש לעילוי נשמת שמעון פרץ בן שמונה ז"ל

והמוהל אומר: אבל אני לא התפללתי ערבית, והתינוק גם כן לא התפלל... כתוב בשלחן ערוך (יו"ד סי' רסב ס"ז): שאין דבר זה תלוי בתפלה, אם התפללו מבעוד יום, לא להקל ולא להחמיר. ולכן ימול את התינוק מיד², והוא בכלל "וביום השמיני ימול בשר ערלתו" (ויקרא יב, ג). כך מסביר בתרומת הדשן (ה"א סי' רמח) בשם הגהות מיימוניות (הל' מילה פ"א אות ח). ולפי זה מותר לקרוא תהלים או לומר סליחות אחר ערבית מבעוד יום.

זמן קבלת שבת

ד. לגבי קבלת שבת, בדרך כלל מקבלים סמוך לשקיעה, וחלק מהאשכנזים אומרים שבירושלים עיר הקודש צריך לקבל שבת ארבעים דקות קודם השקיעה, ואז משמיעים ברמקול שירים. אבל אנחנו נהגנו לקבל שבת עשרים דקות קודם השקיעה, כמו שהנהיג בביתו רבי עזרא עטיה (ילקו"י סי' רסג סעי' מוה, עמ' קעד), וכך כתב הכף החיים (סי' רנו סק"ה, וסי' רסא ס"ק כג) שכן היה מנהג ירושלים. והנה מי שרוצה לקבל שבת מוקדם, לפני פלג המנחה לא מועיל, כי אין קבלת שבת אלא מפלג המנחה, שאז יכול לקבל שבת, להדליק נרות³ ולהתפלל ערבית של שבת, וזה לשון מרן השלחן ערוך (סימן רסג סעיף ד): לא יקדים למהר להדליקו בעוד היום גדול שאז אינו ניכר שמדליקו לכבוד שבת, וגם לא יאחר. ואם רוצה להדליק נר בעוד היום גדול ולקבל עליו שבת מיד, רשאי, כי כיון שמקבל עליו שבת מיד אין זו הקדמה, ובלבד שיהא מפלג המנחה ולמעלה שהוא שעה ורביע קודם הלילה. ע"כ. זאת אומרת שאם אשתו מדליקה נרות שבת מפלג המנחה, או שהוא גר לבד ומדליק נרות מפלג המנחה, מקבל שבת בהדלקה, כי כשפורש ממלאכה ניכר שמדליק לכבוד שבת. ולא יכול להדליק נרות מוקדם ואחר כך לנסוע לכותל, כי התנאי במה שיכול להדליק מוקדם הוא לקבל שבת.⁴

התרת נדר של קבלת שבת

ה. מי שקיבל שבת והתפלל ערבית של שבת, ובא אליו מישהו ואמר, יש לי עיסקה בשבילך, יצא לאור ספר חשוב שכולם יקראו אותו - היום יוצאים הרבה ספרים ולא כולם קונים, יש באוצר החכמה, וגם אם אין, לא סומכים על כל אחד, אלא אם כן הוא מגדולי הדור - אתן לך כל ספר בעשרים ש, תמכור בחמישים ש, ותוכל לחתן את הילדים בלי להפריע לאנשים להתפלל פסוקי דזמרה... וצריך דמי קדימה וחתמה. והוא אומר, אבל קיבלתי שבת. אבל עוד לא היתה השקיעה. מה יעשה? מי שלא יודע הלכות מפסיד, אבל אם יודע הלכות - גמרא זה חשוב מאד, אבל להמשיך הלאה גם לראשונים, בית יוסף, שלחן ערוך ואחרונים - ילך לשלשה, לפחות אחד מהם חכם, ויעשו לו התרת נדרים, מותרים לכם מותרים לכם מותרים לכם, אין כאן נדרים, אין כאן קבלת שבת... כי לפי הלבוש (סי' רסג)

² גם אם היו פקקים בדרך והמוהל הגיע בבין השמשות, יזדרז למול את התינוק, שיש שלש ספקות, שמא בין השמשות יום, ושמא כרבי יוסי, ושמא רבינו תם (ע"ע יב"א ח"ו חיד"י סי' כג, וח"י חיד"י סי' טו).

³ אמנם תוס' (שבת כה) כתבו בשם יש שרוצים לומר, והוא רבינו משולם שהובא באור דרוש (ח"ב סי' יא), שאם הדליק אפילו שעת"י קודם השקיעה, לא צריך לחזור ולהדליק, אבל רוב הפוסקים והרמ"א (סי' רסג ס"ד) לא סוברים כך, וכן הוא במשנה ברורה (ס"ק יח) ובביאור הלכה (ד"ה מבעוד) (ענין יב"א ח"ב חא"ח סי' יז אות ג). ומה שחידש בביאור הלכה (שם) בשם רבי עקיבא איגר, שאם הדליק בפלג המנחה וכיוון לכבוד שבת, לא צריך לחזור ולהדליק, אפילו שלא קיבל שבת. מדברי הש"ע והפוסקים משמע שאין חילוק בזה, וצריך לקבל שבת בהדלקה בפלג (הש"ש) תשע"ט פ"ר מקץ אות ו).

⁴ ראיתי למחבר אחד שכתב, שבימינו שמדליקים נרות שבת בפמוטים, והמהדרים מדליקים בפמוטי כסף, בעצם זה ניכר שמדליק לכבוד שבת ולא צריך לקבל שבת בהדלקת מוקדמת. כך כתב. אבל לפי ההלכה זה לא נכון, אטו בזמנם לא הדליקו באיזה סוג של פמוטים ואפילו הכי מרן הצריך שיקבל שבת. ורק כחצי שעה לפני השקיעה שרבים מקבלים שבת לא מקבל שבת בהדלקה, אבל מפלג המנחה - שעה ורבע לפני צאת הכוכבים, כמו שתפסו האחרונים בדעת מרן - אם לא קיבל שבת זו ברכה לבטלה.

בהגה) קבלת שבת היא מדין נדר. ואמנם המגן אברהם (סימן רסג ס"ק לא) חולק וסובר שקבלת שבת אינה מדין נדר, אלא היא דין מיוחד של תוספת מחול על הקודש, ויש שהסכימו לדבריו. אבל הרבה אחרונים הסכימו עם הלבוש, וכך ההלכה, שקבלת שבת מדין נדר ומועילה התרה.

ברכה לבטלה למפרע

ו. ואמנם לכאורה אם יתיר את נדרו שקיבל שבת, תפלת ערבית של שבת שהתפלל תהיה ברכה לבטלה, אך למעשה לא יחזור להתפלל, כי ערבית לחוד וקבלת שבת לחוד, וכמו שכתב הרמב"ם (פ"ג מהל' תפלה ה"ז), שיש לו להתפלל תפלת ערבית של לילי שבת בערב שבת קודם שתשקע החמה, וכן יתפלל ערבית של מוצאי שבת בשבת, לפי שתפלת ערבית רשות אין מדקדקים בזמנה. ע"כ. והרי להרמב"ם אין בכלל דין תוספת שבת, אלא רק תוספת יום הכיפורים, ובכל זאת כתב שיתפלל ערבית של שבת מבעוד יום, ומשמע שהיא לא תלויה בקבלת שבת. ועוד, שכמה פעמים הזכרנו את דברי הריטב"א (חולין קו) - היה תלמיד הרשב"א, צעיר ממנו ב-15 שנה - שאם נטל ידיים ובירך על מנת לאכול כביצה פת, ונמלך מלאכול, הברכה שבירך על נטילת ידיים איננה לבטלה. ולפי זה לכאורה גם כאן, שחשב לקבל שבת והתפלל ערבית, ושוב עשה התרת נדרים, הברכה אינה לבטלה. אלא שכאן אין מעשה ותנאי, ופלפלנו בזה בעבר (השיעור השבועי תשפ"ה פ"ר בהר בחקותי אות ד). ועל כל פנים מדברי הרמב"ם משמע שאין תפלתו לבטלה. לכן ילך לחכמים, יעשה התרת נדרים - בלי התרה לא יוכל להימלך מקבלת שבת - וכך יוכל לקיים את העיסקה ולחתן את הילדים בכבוד...

שכחו לכבות את הבוילר

ז. מי שקיבל שבת מפלג המנחה, ובא לבית הכנסת וקורא שנים מקרא ואחד תרגום - זה חובה (ש"ע סי' רפה ס"א) - ולפתע מגיע ילדו הקטן בשליחות אמו, ואומר ששכחו את הבוילר דולק, או שלא חיברו את הפלאטה, וגם היא קיבלה שבת, למרות שלא חייבת להיגרר את קבלת שבת של בעלה, אבל קיבלה שבת, ומה נעשה עכשיו? יש אפשרות לעשות התרת נדרים ולכבות, אבל חבל להתיר את קבלת השבת, ויש אפשרות יותר קלה, לומר לשכן שלא קיבל שבת שיעשה מלאכה בשבילו ויכבה לו את הבוילר. כך כתוב מפורש בשלחן ערוך (סימן רסג סעיף ז): יש אומרים⁶ שמי שקיבל עליו שבת קודם שחשכה, מותר לומר לישראל חברו לעשות לו מלאכה. ומבואר בבית יוסף (שם) בטעם הדבר שמוותר לומר לחברו לעשות לו מלאכה, כי בידו היה שלא לקבל שבת אלא סמוך לשקיעה.⁷ ובשם הרשב"א (שבת קנא. ד"ה אר"י) כתב טעם אחר, שמוותר לומר לחברו לעשות לו מלאכה, הואיל והיא נעשית בהיתר לעושה אותה. וכתב הב"ח (שם) - היה

יש לוח שנה באופקים שמחשבים את זמן פלג המנחה שעה ורבע קודם השקיעה, ולפני הרבה שנים היה שם הרב שמשון פינקוס ע"ה שהיה תלמיד חכם גדול ובעל מחשבה, אבל לא כל כך עסק בהלכה, ושלחתי להם מכתב, שצריכים לחוש לדעת רבים מהפוסקים - גם אשכנזים - ובראשם מרן השלחן ערוך - כפי שהרבה אחרונים הבינו אותו - שאם מתפללים ערבית או מדליקים נרות בשעה כזו, אלו ברכות לבטלה, והנכון לחשב שעה ורבע קודם צאת הכוכבים.

⁵ רס"ג ראשי תיבות רב סעדיה גאון, כי הסימן הזה עוסק בהלכות הדלקת נרות שבת, והקראים היו אומרים שאסור שיהיו נרות דלוקים בבית בשבת, "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת" (שמות לה, ג). עליהם נאמר (שמואל א' ב, ט) "ורשעים בחושך ידמו", אבל אנחנו מדליקים נרות שבת, ורב סעדיה גאון - רס"ג - נלחם בקראים.

⁶ בדרך כלל כתבו החיד"א (ברכ"י סי' תערב סק"א ד"ה אמנם, ובמחז"ב יו"ד סי' פג ס"ק טז) ועוד, כי דרכו של מרן שכאשר רואה סברא רק בפוסק אחד או שנים ולא בשאר הפוסקים, כותב בשם יש מי שאומר, אבל כך הדין (ענין יצחק ח"ג עמ' תקלח). וכאן מרן הביא דין זה בשם יש אומרים, מפני שהר"ן (סד: מודפי הרי"ף) הקשה על הרשב"א, ולדעתו אם קיבל שבת אסור לומר לישראל חברו שיעשה לו מלאכה, ובש"ע הביא רק את הרשב"א לפסוק כמותו (הש"ש תשע"ט פרשת וארא אות א).

⁷ לפעמים השעון לא מדויק, או זמן השקיעה בלוח לא מדויק, כי יש הרים, ולכן מקבלים שבת עשר דקות או רבע שעה לפני השקיעה.

לפני כ-400 שנה - שמטעם זה מותר לומר לחברו ואין בו איסור אמירה כלל. כי הש"ס מלא מדין אמירה לגוי שבות (שבת קנ. עירובין סז: גיטין ח: ועוד), אמירה לגוי שמענו, אבל אמירה לישראל לא שמענו, ולכן יכול לומר לו שיכבה את הבוילר, ידליק את המזגן, או יחבר את הפלאטה.

אמירה לאשכנזי

ה. נפקא מינה בין הטעמים, האשכנזים מקילים באמירה לגוי לצורך מצוה אפילו במלאכה דאורייתא (רמ"א סי' רע"ב), אבל אנחנו הספרדים פוסקים כדעת מרן השלחן ערוך (סימן שז' סעיף ה'), להתיר אמירה לגוי רק במלאכה דרבנן, שנחשב שבות דשבות, אבל בדאורייתא לא. ומה הדין לומר לאשכנזי שיאמר לגוי לעשות מלאכה דאורייתא. כגון שיש שבת חתן, ושכרו מלון - בזמננו לא היו עושים שבת חתן במלון, היו עושים בבית ומשיגים דירות ללינה - או מתחם של ישיבה⁸, והכינו חמין טוב, ובבוקר קם ורואה שהחמין עומד להישרף, הרא"ש (פ"ג דשבת סימן א) כותב שישאל אדוקים במצות עונג שבת, והוא יודע שבתפלה יאריכו, מעלים לתורה את אבא של החתן, אבא של הכלה... אבל לא יכבידו על הציבור משום טורח ציבור, זורקים סוכריות ועד שאוספים, כל זה לוקח זמן, ובינתיים החמין יישרף, האם מותר לו לקחת מים חמים ולשפוך לתוך החמין שמצטמק? אנחנו הספרדים מחמירים, וכמו שכתב מרן בשלחן ערוך (סי' רנ"ג ס"א): יש למחות ביד הנוהגים להטמין מבעוד יום קומקום של מים חמים, ונותנים אותם לתוך הקדירה בשבת כשהתבשיל מצטמק. ע"כ. ובבית יוסף הביא מקורו מדברי רבינו יונה (באגרת התשובה יום ה' כלל א סימן ג, מביא הנימוק "ב"ב י'), שכתב שאפילו אם המים חמים בחום שהיד סולדת בהם, הא איכא למאן דאמר בירושלמי (שבת פ"ג ה"ה) שעירוי אינו ככלי ראשון אלא ככלי שני, וכשמערה את המים הם מתקררים באויר, ובתוך הקדירה הם חוזרים ומתבשלים, ונמצא מבשל בשבת.

ספק ספיקא נגד מרן להדיא

ט. הגאון רבי שלום משאש (תבואות שמש תאו"ח סימן כז) כתב להקל, וכתב שכן מנהג מרוקו, והיה לו ויכוח בזה עם מרן זצ"ל, מתוך אהבה ואחוה, אהבו זה את זה, אבל התווכחו בהלכה, ומרן (יחו"ד ח"ד סי' כב, הל"ע ח"ד עמ"ס, חזו"ע שבת ח"ד עמ"ס שפח, ובהסכמה לתפלה למשה ח"א) אסר בכל תוקף. חכם שלום כהן זצ"ל - היה אדם גדול, כמה הוא חסר לנו היום, היה מעמיד דברים בתוקף - ראה אותי פעם באיזו חתונה ושאל, הרי מרן עושה הרבה ספק ספיקא - בשיעור הקודם דיברנו על כך - ואם כן למה כאן לא עושה ספק ספיקא, שמא כר"ת

⁸ דרך אגב, לא לברך במלון שבע ברכות, אלא רק ברכת 'אשר ברא'. יש אומרים שכיון ששכר את המלון, 'שכירות ליומא ממכר הוא' (ב"מ נו:), ונחשב כמו הבית של החתן - בית חתנים, ומברך שם שבע ברכות. אבל תדעו שהלכה לא כך, הנכדים של מרן זצ"ל עשו שבתות חתן בבית מלון, כמובן שילמו שכירות, ומרן בירך רק ברכה אחת (עין יחזקאל דעת ח"ו סי' קצ"ד ובה"ע 1). אחד המוחותנים מרוקאי, רצה לברך שבע ברכות, ואמר לו מרן, כשתחזור למרוקו על מנת להשתקע שם תברך, אבל בארץ המנהג שלא לברך, וההולך ממקום שנהגו למקום שלא נהגו שלא על דעת לחזור, עושה כמנהג המקום שבה לשם (פסחים נא. חולין יח:). האבקה רוכל (סי' רב) מאריך בזה. ומרן אמר, וכי אני יותר חכם מחכם עזרא עטיה, וכן חכם יהודה צדקה, חכם בן ציון אבא שאול, חכם יוסף עדס, כל חכמי הספרדים היו נוהגים לברך ברכה אחת 'אשר ברא' בלבד, ואפילו שוכר את המקום, אפילו הכי לא נקרא בית חתנים, ובפרט כשלא שכר את כל המלון, כי רק בבית שלו יש שמחת מיוחדת, שמרגיש ב"ה בנתי בית נאמן בישראל, זכיתי לאשה כשרה וצנועה, ומביא לאורחים פלאפל, הכלה לא תבשל בשבע ברכות... ורק כשעושים שבע ברכות בבית החתן, ויש פנים חדשות - ילד קטן לא נחשב פנים חדשות (בי"א ח"א אה"ע סי' יא אות י') - ויש עשרה אנשים, מברכים שבע ברכות (ש"ע אה"ע סי' סב סעיף ד, ז, י). יש מכניסים מנהגים לארץ מחולל נגד גדולי הדור, אבל וכי אנחנו יותר גדולים מחכם עזרא עטיה, מי לנו גדול ממנו, החזון איש אמר עליו שסברותיו כסברות הרשב"א! והלא הרשב"א היה מחשובי הראשונים ונקרא 'אורו של עולם' (ב"י י"ד סי' קה). כל כך העריך אותו החזון איש. אני זוכר כשהיינו בחורים צעירים, חכם עזרא עטיה היה פוסק לומר רק 'אשר ברא'. ומברכים ברכה זו כשיש שלושה סועדים, כגון החתן ואביו ועוד מישהו, ולא צריך עשרה ופנים חדשות. וכי אנחנו יותר גדולים מחכם בן ציון, הוא היה אדם גדול, לפעמים חולקים עליו בהלכה, אבל

(שבת לט. ד"ה כל, ובדף מב: ד"ה אבל) וסיעתו שעירוי מבשל ככלי ראשון, ושמא כהרמב"ם (פ"ט מהלכות שבת ה"ג ופכ"ב ה"ח), וכן הרשב"א והר"ן (שבת מ: ועוד), שאין בישול אחר בישול בלח? אמרתי לו, מחילה, ספק ספיקא עושים כשאין על כך מרן מפורש באותו דין, כלומר כשמרן לא דיבר על שתי הדוגמאות יחד, כגון בישולי גוים בבתי מלון ומסעדות (עין יחזקאל דעת ח"ה סי' נג, נד), אבל כאן מרן מדבר במפורש על עירוי מים חמים לתוך חמין שמצטמק, ולמרות שיש גם את סברת ר"ת להקל, וגם את סברת הרמב"ם להקל, עם כל זה מרן כתב שאסור, ולא עבדינן ספק ספיקא נגד מרן. זו תשובה יפה.

מנהג בני אשכנז

י. ואולם הר"ן (שבת מ: ומ"ח). חולק על רבינו יונה ומתיר, והאשכנזים נוהגים כמותו, וכמו שכתב הרמ"א (סימן שיח סעיף טו). והנה לשבת חתן הגיעו חברים אשכנזים, מי ישיר לחתן, אנשים עסוקים באוכל, והמבוגרים אולי ישירו 'אנא בחסדך'... והחברים האשכנזים באים מהישיבה ושרים את השירים שלהם... בבוקר בשעה שבע יעירו את אחד החברים: קום מהר, אתה אשכנזי, וצריך שתשפוך מים חמים לתוך החמין כדי שלא יישרף. כי מותר לספרדי לומר לאשכנזי שיעשה מה שמותר לו, למרות שעושה לספרדים, אבל הולכים אחר עושה המלאכה, ואין איסור באמירה זו, אמירה לגוי שמענו, אבל אמירה לישראל לא שמענו... [וזה בעצם הנפקא מינה בין שני הטעמים, שלטעם שבידו היה לא לקבל שבת, כאן אשכנזי לא היה בידו שלא לקבל הוראות הרמ"א, וכן ספרדי לא היה בידו לא לקבל הוראות השלחן ערוך, וממילא אשכנזי אסור לומר לספרדי שיעשה בשבילו מלאכה בשבילו, אף לספרדי היא מותרת, ואילו לאשכנזי היא אסורה. וכן ההיפך. אבל לפי הטעם שאמירה לגוי שמענו אמירה לישראל לא שמענו, לפי טעם זה גם ספרדי יכול לומר לאשכנזי שיעשה בשבילו דבר שמותר עבורו, כגון להגיד לגוי שידליק את החשמל לצורך מצוה כמו שבת חתן וכדומה. וכן לגבי יום טוב שני של גלויות שמותר לבן ארץ ישראל, לומר כאן בארץ לתושב חוץ לארץ שיעשה מלאכה בשבילו ביום טוב שני. שהולכים אחר עושה המעשה, שאם בשבילו זה מותר, מותר שיעשה את זה גם עבור תושב חוץ לארץ.}

תבין לי קפה

יא. וכן להפך בדברים שלאשכנזים אסור ולספרדים מותר, לדוגמא, אנחנו מכינים קפה⁹ בשבת כרגיל, ומערים מים חמים מהמיים ישר על הקפה,

היה גדול, וכן חכם יהודה צדקה, חכם יוסף עדס, וכל חכמי הספרדים כולם, כך נהגו. הבעיה שיש שלמדו אצל אשכנזים וכל דבר מחקים אותם, אפילו הייתי השבוע באיזה מקום, ועמד שם ספרדי והתפלל 'בוריך אתו אמוניו', למה משנה ממנהגנו? יש להם רגשי נחיתות, אבל צריך להיות 'יוגבה לבו בדרכי ה'' (ד"ה ב"י, ו) בפרט שהמבטא שלנו בשם ה' יותר נכון, יש לכך הרבה ראיות (ראה ילקו"י פורים בקו' אחרון סי' א), והאשכנזים צריכים ללמוד מאיתנו ולא ההיפך... יש ספרדים שמקיימים 'יוגבה לבו בדרכי ה'', אבל יש שמחקים את האשכנזים בכל מכלל. תחקה אותם בדברים טובים, להקים ישיבות, שיהיה 'ברענ' בלימוד, אבל בהלכה צריך ללכת אחר החכמים שלנו.

לפני יותר מחמישים שנה, היה שבע ברכות לאחד מבני המשפחה, וכולם היו ספרדים, בעל הבית שהיה דיין מרוקאי אירח את מרן זצ"ל והמשפחה, ורצה לומר שבע ברכות, אבל מרן אמר לו: לא, והוא ענה: אבל החתן מרוקאי... אמר לו מרן, אפילו הכי מברכים ברכה אחת. אמר המארח, הרב, יש לנו שכן אשכנזי בדלת ממול - בקרית צאנז - האם אקרא לו שיאכל ויברך? אמר לו: כן. קראו לאשכנזי, ושמוח לשבת ולאכול עם הרב הראשי לישראל, ישב ואכל, ובירך את השבע ברכות, וברכה אחרונה 'אשר ברא' השאיר למרן. כי מותר לומר לו תעשה כרבותיך וכמנהג אבותיך, לברך שבע ברכות, למרות שהחתן ספרדי, כי הולכים בזה אחר המברך, בפרט להט"ז (סק"ה) שהמצב כיום השתנה, שפעם היו קובעים מקום שיהיה בית חתנים לשבעה ימים, ומה שאין כן היום. ולגבי עניינת אמן, אם אשכנזי מברך ברכה שלנו הספרדים זו ברכה לבטלה, לא יענה אמן, כי אני הספרדי עונה אמן בפה שלי, אף על פי שהוא נוהג כהוגן ומברך כדעת רבותיו.

⁹ לפעמים איך שאדם מגיע לכולל לסדר א' הוא מכין קפה, וחכם יהודה צדקה ע"ה היה אומר, שקודם כל ילמד חצי שעה ואחר כך יעשה קפה, כדי ששכר

ומערבבים היטב, כי מרן הש"ע (סימן שיח סעיף ה) פסק כיש אומרים בתרא, שאין בישול אחר קליה (יחוד דעת ח"ב ס' מד). והאשכנזים מחמירים, ויש שגם מכלי שני נותנים קודם את המים ואחר כך את אבקת הקפה. ובא אשכנזי ואומר, אכלתי חמין ואני עייף, ורוצה ללמוד עם חברותא, תעשה לי קפה כמנהגך, ואני אתעורר ואצליח ללמוד. הדין הוא שמוותר לעשות לו קפה בעירוי מכלי ראשון, וכמו שמוותר למי שקיבל שבת לומר לחברו שלא קיבל שבת שיעשה לו מלאכה. ומאחר שלהלכה בני הבית לא נגדרים אחר האמא שהדליקה נרות שבת מוקדם, היא צדקת ורוצה להקדים ולהתפלל, אבל בני הבית לא נגדרים אחריה כמו שכתב הרמ"א (ס' רסג ס"י), לכן יכול לקרוא לאחד מבני הבית שיכבה את החשמל ויעשה את שאר המלאכות.

מיחזי כמבשל בפלאטה

יב. עוד דוגמא, האשכנזים רגילים לאכול מרק לבילי שבת, ויש שאוכלים גם שקדי מרק או קרוטונים, ואם נותנים אותם בכלי שני אין בעיה, וגם בכלי ראשון לדין אין בישול אחר אפיה (ש"ע ס' שיח ס"ה), אלא אם כן נותנים בסיר שנמצא על הגז, שאז זה מיחזי כמבשל. אבל על הפלאטה אין מיחזי כמבשל, וכמו שכתב הרשב"א (שבת מ:), שמוותר לחמם תבשיל כנגד המדורה או בכלי ראשון, ואין לחוש למיחזי כמבשל, כי אין דרך לבשל כך ברוב פעמים (וכ"ה בבאור הגר"א ס' רנג ס"ה). ולדבריו מיחזי כמבשל שייך רק במקום שפיתת קדרה לבישול ברוב פעמים, אלא אם כן יש עליה גז המכסה את האש.¹⁰ וכן אם יש לו ביצה קשה, ולא רוצה לאכול אותה קרה, מותר לו לערות עליה מים חמים ולחמם אותה, ואין בזה מיחזי כמבשל, כי אין רגילות לבשל כך. וגם בפלאטה, אין דרך לבשל ברוב פעמים, אלא לחמם, ואין בזה מיחזי כמבשל. ולכן אם לבילי שבת אחרי הסעודה נשארו לו חתיכות עוף שלימות, מבושלות היטב, מותר לו לפתוח את הסיר של החמין ולהכניס אותן, "שיקע צרינו בתוכו"... היה אחד מרבני הרדיו שאמר, שאם מכניס בסיר שעל הפלאטה זה נראה כמבשל ממש. אבל אפילו לקחת סיר מהמקרר ולשים על הפלאטה מותר, ומי הנביא שאמר לך לחלוק? סתם מוציאים סברות.

שיעור של חכם בן ציון

יג. פעם נתתי שיעור בכולל של הרב בניהו שמואלי ואמרת את דברי הרשב"א הנ"ל, קם אחד ואמר, חכם בן ציון לא כותב כך. טוב, מחלוקת חכם בן ציון והרשב"א... קם אחד האברכים וסיפר: אני הייתי בשיעור של חכם בן ציון בפורת יוסף, שאמר כמוכם שאין מיחזי כמבשל בפלאטה, קם אחד הבחורים ואמר לו, הרב, באולמי היכל דוד הרב גברא בא בשעה ארבע או חמש, ומניח אוכל על הפלאטה, ועד שבאים בערב מתבשל. קם עוד אחד ואמר: גם אני ראיתי במלון פלאזה שבישלו על הפלאטה. אמר, אם כן יש מיחזי כמבשל בפלאטה. וכך כתבו בספרו (אול"צ ח"ב פרק ל אות יג). אבל זה לא נכון, כי רוב העולם לא מבשלים בפלאטה.

שבת להכין חמין

יד. סיפר לי אחד הרמ"ם מיישיבת יקירי ירושלים זצ"ל, בכל יום ששי אשתו סומכת עליו שהוא מכין את החמין, כי הכל היא עושה, ספוגה, מחליפה לתינוק - הוא לומד תורה ולא מתאים שיחליף לתינוק - אבל דבר אחד נותנת לו לעשות, והוא החמין. זו לא בעיה, הוא שם כפית שמן בסיר, כפית סוכר, נהיה כמו סוכריה... שם מים, נהיה כהה... ואז שם את השעועית, תפוח אדמה, עוף, פפריקה, פלפל שחור... וביום ששי יש לו חברותא, יושבים ולומדים - כך אברך צריך לעשות, כי האשה עושה את

הפסיעות יהיה על הלימוד ולא על הקפה... ולכן יכין קפה בתשע וחצי, ובשעה אחת עשרה יכין עוד קפה, ועושה קפה חזק שמעורר, וגם שוקולד מריר מעורר, כי התינוקת הפריעה לו לישון בלילה, וכי בכל פעם אשתו תקום, "ועצת ה' היא תקום"... אלא הוא בעצמו לפעמים קם, לעזור לאשתו.

¹⁰ אמנם בזה יש אומרים שכיון שהקדרה סוף סוף נמצאת במקום שרגילים תמיד לבשל, גם אם יש עליה פח, אפילו הכי יש מיחזי כמבשל. ובאמת הרוצה להחמיר בזה תבוא עליו ברכה, אבל מעיקר הדין אין בזה מיחזי כמבשל.

התפקידים שלה, ובעלה יכול לעזור לה, ינענע את העגלה של התינוק שלא יבכה, או יתן לו בקבוק שיאכל, אבל ישב וילמד - ופעם ביום ששי אחד, חצי שעה או שלשת רבעי שעה לפני שבת, אמרה לו אשתו: תשים את השמיכה על החמין. אמר, איזה שמיכה, אין חמין! שכחתי לעשות חמין... למה שכחת, סמכתי עליך! אני סמכתי עלייך... מה יעשה? סיפר לי שתוך רבע שעה, קילף תפוח אדמה, עשה הכל, והניח את הסיר על הפלאטה. למחרת בבוקר הלך להתפלל אצל מרוקאים, והם מאריכים בתפלה ב"ה, ועד שגמרו בשעה 11:30, החמין התבשל לגמרי. ואף שאפשר לבשל באופן כזה על פלאטה, אבל זו לא הרגילות של רוב העולם, והרשב"א שכתב "רוב הפעמים" ידע שלפעמים מבשלים כך, והעיקר שברוב פעמים לא מבשלים כך.

דגים עם רוטב

טו. לכן לפי ההלכה אין מיחזי כמבשל בפלאטה, ומותר להניח עליה סיר עם דגים ורוטב, צונן אבל מבושל, וכמו שכתבו המנחת כהן (במשמרת השבת שער ב פרק ב בד"ה התנאי השני), הפרי מגדים (ס' רנג משי"ז ס"ק יג, וא"א ס"ק מא), הזרע אמת (ח"א חא"ח סימן לט), הגאון המהרש"ם (בדעת תורה סימן שיח סט"ו) ועוד רבים, שהולכים בזה אחרי הרוב. היום יש כמה שחולקים, אבל לא למדו את הסוגיא טוב, מי שיעבור על השלחן ערוך לבד¹¹ בסימן שי"ח, יראה שלפעמים מרן כתב "רוטב" (סעיף ח) ולפעמים מרן כותב רוטב ולפעמים כותב "מרק" (סעיף ד, טו), ומרן הבית יוסף מדייק בלשונו, שמרק הוא רוב לח, ואסור לחממו משום שיש בישול אחר בישול בלח, אבל תבשיל יבש עם קצת רוטב, הולכים אחר הרוב היבש ומותר לחממו בשבת. האשכנזים מקילים יותר, הם אוכלים מרק בשבת, כמו במלון המרכז, שיש שם אוכל אשכנזי, עוף עם סוכר... וכן מרק עם שקדי מרק, ואם המרק עדיין פושר כמו חום של הרוק, הם מחזירים אותו על הפלאטה.

לימוד של ליל שבת

טז. לפעמים באים אצלי אברכים לבילי שבת, ולומדים עד השעה 1 או 2 בלילה¹², ואחר כך כשבאים ללכת יש ריח של חמין, ורוצים קצת... ואם רוצים מרק, לאשכנזים מותר להחזיר לפלאטה כל עוד המרק קצת חם ולא נהיה צונן לגמרי, אבל לספרדים אסור, ומותר לומר לאשכנזי שיחזיר את המרק הפושר על הפלאטה, ואפילו שעושה כן לצורך הספרדים, כי אמירה לגוי שמענו, אמירה לישראל לא שמענו, וכשם שהמקבל שבת בפלג יכול לומר לחברו שיעשה לו מלאכה. ומה עם דיבור חול בשבת - "ודבר דבר"? מדברי הרשב"א (שבת קנא). מבואר, שרק בדבר שאסור לכולם שייך איסור זה, אבל בדבר שמותר לזה ואסור לזה אין איסור. היה אחד ששלח לי מכתב, איך אמרת בשיעור שמותר לומר לחברו, השבתי לו, תלמד רשב"א בסוגיא.

פלג דק

יז. הרווחנו כמה הלכות בדין אמירה לישראל חברו, ויש עוד דוגמאות, למשל, אנחנו הספרדים עושים סלט דק דק ויוצא טעים, והאשכנזים עושים חתיכות גדולות, ובשבת אם חותך דק דק צריך לעשות לאלתר (ש"ע ס' שכא ס"ב), לכתחילה יחתוך סמוך לסעודה ממש, ולכל היותר חצי שעה קודם הסעודה. ואשכנזי שמחמיר בזה כדעת החזון איש (ס' יז), מותר לו לומר לספרדי, הסלט שלנו לא טעים... אתה ספרדי ותעשה לנו סלט דק, כי אמירה לגוי שמענו, אבל אמירה לישראל לא שמענו.

¹¹ אחי חכם יעקב ע"ה היה בקי בשלחן ערוך, ולשונו של מרן היה שגור על פיו, ולא רק באורח חיים שאת זה גם אתם יודעים... אלא גם יורה דעה, אבן העזר, חושן משפט, מדהים! כשהייתי מדבר איתו היה מצטט את לשון מרן.

¹² אדם שלומד לבד נרדם, ולכן ילמד עם חברותא, ויעשה כל טצדקי כדי ללמוד לבילי שבת, אפשר להרוויח הרבה מלימוד זה.